

De effecten van Samen actief leven bij Ludgerus

Jochum Deuten & Maarten Kwakernaak

Eindrapportage – september 2025

1	Aanleiding	1
2	Aanpak: Effectenarena	2
3	Het Samen actief leven-concept	3
3.1	Wie woont bij Ludgerus?	3
3.2	Kernelementen: wat typeert Samen actief leven ?	4
4	Vijf sleuteleffecten	8
5	Mechanismen	11
6	Investerings en incasseringen	13
6.1	Bewoners	13
6.2	Medewerkers en organisaties	14
6.3	Woningcorporatie	15
6.4	Zorgkantoor/zorgverzekeraars	15
6.5	Voor Elkaar Team	16
7	Reflectie	17
7.1	Duidelijk concept, ook voor elders?	17
7.2	Robuuste basis voor maatschappelijk rendement	17
7.3	Verder onderzoek	19

1 Aanleiding

Stichting Ludgerus biedt al lange tijd een bijzonder woonconcept in Deventer, waarin bewoners in een zelfstandige leefomgeving wonen en regie over eigen leven houden. Het idee is dat ouderen samen langer zelfstandig wonen, door samen op te trekken, een actieve gemeenschap te vormen en medeverantwoordelijkheid te dragen voor onder andere activiteiten, baliediensten en onderhoud aan de tuin. Ludgerus omschrijft dit zelf als ‘samen actief leven’ – een optimistische blik op ouder worden:

“Door elkaar goed te kennen en samen plezier te hebben, blijven we langer vitaal. Het leven houdt niet op als je ouder wordt. Het biedt juist nieuwe kansen.”

Ludgerus heeft een focus op welzijn, maar wanneer nodig, wordt ook zorg geboden binnen het wooncomplex. Het is dan

ook geen ‘verzorgingshuis’: je woont in een zelfstandige woning, waar je zelf bijdraagt aan de woongemeenschap en waar nodig is zorg en ondersteuning nabij.

Onderzoeksvragen

Bewoner en medewerkers ervaren dagelijks de meerwaarde van de werkwijze. Onderzoek is gevraagd een goede beschrijving op te stellen van de kernelementen en zicht te geven op de effecten daarvan.

De centrale onderzoeksvraag:

Welke activiteiten vormen de werkwijze van Ludgerus en welke effecten worden bereikt voor bewoners en andere partijen in de maatschappij?

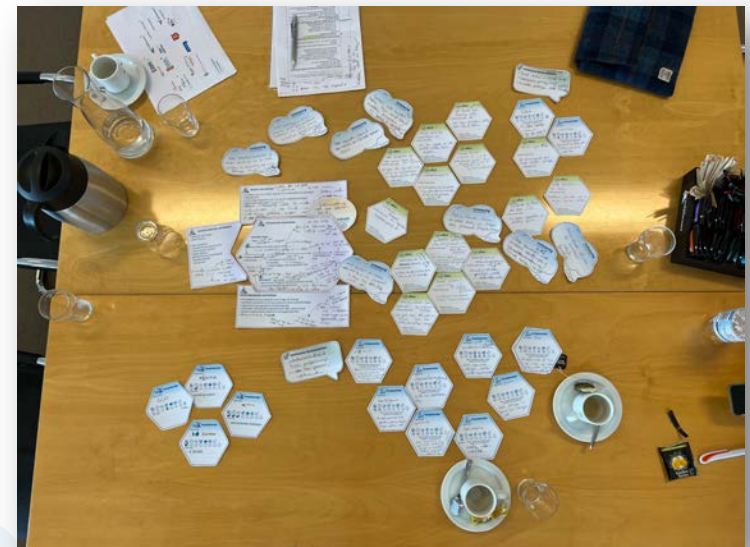
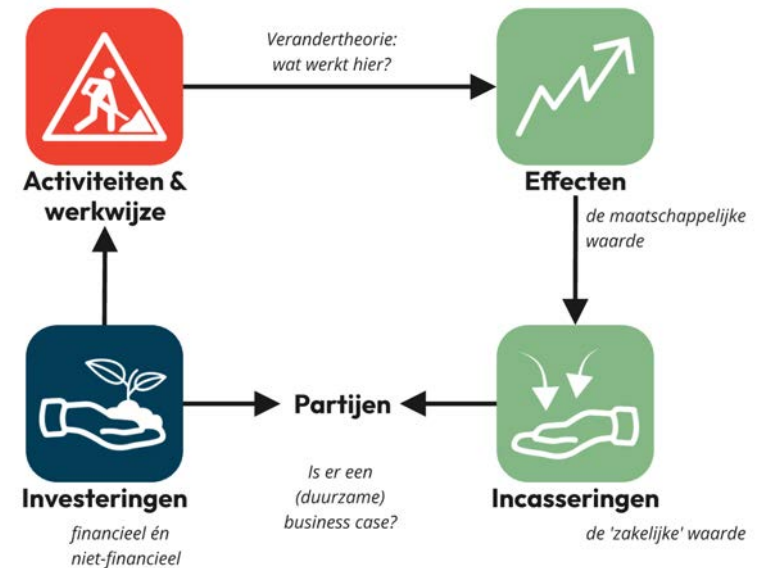
2 Aanpak: Effectenarena

De basis van dit verkennende onderzoek wordt gevormd door twee parallelle dialoogsessies met het instrument Effectenarena¹. Met dit beproefde onderzoeksinstrument verbinden betrokkenen vier hoofdingrediënten (zie hiernaast) van een aanpak/project met elkaar:

- de **activiteiten**: welke activiteiten worden ondernomen en op welke manier worden die uitgevoerd – wat is de ‘werkwijze’?
- de **maatschappelijke effecten**: welke meerwaarde is er voor de bewoners, de buurt/wijk, voor vrijwilligers, voor bezoekers, voor ‘werknemers’, voor... ?
- de **investeerdere**s: welke partijen leveren de bijdragen (financieel én niet-financieel) die nodig zijn voor de activiteiten?
- de **incasseerde**s: welke partijen hebben voordeel van deze effecten en ervaren waarde?

Dit gebeurde tijdens een interactieve sessies van 2½ uur, waar een gemengde groep van 19 (actieve) bewoners, medewerkers, en externe kennisdragers (in twee parallelle groepen) met elkaar in dialoog gingen.

¹ Voor meer achtergrond zie: <https://anderzoek.nl/effectenarena/>

3 Het Samen actief leven-concept

In dit hoofdstuk werken we het Samen actief leven-concept bij Ludgerus uit: wie woont er (3.1) en wat typeert de werkwijze en opzet (3.2).

3.1 Wie woont bij Ludgerus?

De 250 appartementen voor zelfstandig wonen binnen Ludgerus zijn sociale huurwoningen van woningcorporatie Ieder1, bestemd voor inwoners van 60 jaar en ouder, met beperkte financiële middelen. De gemiddelde leeftijd van bewoners is momenteel 82 jaar. Sommigen wonen er als echtpaar en anderen als alleenstaande. Om kans te maken op een woning, moeten mensen zo'n 25 jaar ingeschreven staan bij het woningverdeelstelsel van de regio Stedendriehoek. De populatie van 300 bewoners bestaat veelal uit 'oud-Deventer': veel bewoners (her)kennen elkaar van vroeger.

Zoals benoemd wonen mensen zelfstandig bij Ludgerus. Bewoners kunnen (met indicatie) zorg en ondersteuning krijgen van Ludgerus, of eventueel, als ze dat wensen een andere zorgaanbieder. Wanneer zij een woning betrekken, moeten zij zelfstandig kunnen wonen, eventueel aangevuld met zorg (vanuit Wmo, Wlz of Zvw).

Landelijke ontwikkelingen als 'langer thuis wonen' zijn ook merkbaar. De gemiddelde (instroom)leeftijd neemt de laatste jaren wat toe.

Bewoners kunnen participeren in diverse activiteiten en vrijwilligerswerk (zie volgende paragraaf), maar dit is niet verplicht: "meedoen is geen vereiste". Er wonen (zeer) actieve bewoners, maar ook bewoners die niet deelnemen aan de gemeenschappelijke activiteiten. Voor het concept is een actieve betrokkenheid echter wel noodzakelijk. Dat bewoners op hogere leeftijd instromen en wat meer zorgvraag met zich meenemen, is daarom wel een kwetsbaarheid voor het concept.

Medewerkers zien dat bewoners het een prettige woonomgeving vinden. Het komt vrijwel nooit voor dat bewoners verhuizen omdat ze weg willen. De reden dat er mensen vertrekken is vrijwel altijd overlijden of verhuizing naar een verpleeghuis.

3.2 Kernelementen: wat typeert Samen actief leven ?

Het Samen actief leven-concept kent een aantal kernelementen, die het anders maken dan enerzijds een gewone buurt en anderzijds een zorgcomplex.

I. Gebouw en locatie

- Bewoners wonen in appartementen van 60-70 m², die zijn gesitueerd aan eigen straatjes in het gebouw.
- Een gemeenschappelijke ruimte en een atrium (binnentuin) binnen het gebouw maken het mogelijk dat er activiteiten worden georganiseerd. Deze ruimtes zijn huiselijk ingericht. Een gezamenlijke tuin is beschikbaar voor inwoners. Sommige inwoners doen ook vrijwilligerswerk in het onderhoud van de tuin (tuinploeg). Hier kan ook jeu de boules gespeeld worden. Al met al stimuleert het gebouw ontmoeting tussen bewoners (en medewerkers).
- Een gemeenschappelijke personeelskamer is aanwezig voor alle medewerkers. Dit is belangrijk voor samenwerking tussen de verschillende disciplines. "Dit heb je in een 'gewone' wijk niet."
- Er is geen afgescheiden vleugel met kantoren, maar werkplekken zijn verspreid over het hele pand, zodat medewerkers goed zichtbaar zijn. De herkenbare kleding en naambadges helpen daar bij. Zo spreek je als medewerker bewoners makkelijker en spontaner, en trek je je niet terug

in de werkomgeving. Ook administratief medewerkers staan zo ook in direct contact met bewoners. Naast administratieve taken hebben ze ook een huismeester-functie. Dat bewoners een actieve rol hebben in het gebouwbeheer, helpt bij dat contact.

- Ludgerus ligt midden in de wijk: het gebouw ligt dichtbij winkelveorzieningen en er is een bushalte voor de deur. De kwaliteit van voorzieningen wordt verschillend ervaren. Sommigen ervaren dat de (winkel)voorzieningen niet goed aansluiten bij de wensen van bewoners in Ludgerus. De bushalte is inderdaad vlak voor de deur, maar gaat slechts tot vroeg in de avond. De komende jaren gaat de directe omgeving van Ludgerus ingrijpend veranderen. Er komt veel hoogbouw bij, dit gaat de buurt veranderen en er komt een periode van bouwwerkzaamheden.
- Ludgerus huurt het gebouw als geheel van woningcorporatie Iederl en verhuurt de woningen door aan bewoners. Ze volgt daarvoor de gebruikelijke huurprijzen voor sociale huur, aangevuld met servicekosten die wat hoger liggen dan gemiddeld. Vrijgekomen woningen worden via het reguliere woningverdeelstelsel beschikbaar gesteld.

II. Activiteiten

- Door de jaren heen ontstond een breed activiteiten aanbod. Bewoners, met diverse interesses,

nemen daarvoor initiatief en organiseren dat. Ook bewoners van buiten Ludgerus zijn welkom, maar in de praktijk wonen de meeste bij Ludgerus. Per activiteit kan dat wisselen.

- De jaarlijkse Lunteren-reis is een belangrijke verbindende activiteit onder bewoners. Elk jaar in januari gaat een groep van 40 bewoners en een aantal medewerkers vier dagen naar een zorghotel in Lunteren. Dit bindt mensen enorm. Mensen die niet meegaan, zwaaien de reizigers uit en wachten ze op als ze weer terugkomen. Er wordt het hele jaar over gepraat. De kosten voor het reisje zijn voor

bewoner zelf. De maand januari is bewust gekozen: het is een sombere maand.

- De Ludgerus-Huiskrant komt eens per kwartaal uit. Er staan interviews in met nieuwe bewoners, een kalender met activiteiten met medewerkers, verslagen/foto's van activiteiten en updates over het gebouw. Ook zijn er tips te vinden over gezond leven.
- Een welkomstbijeenkomst voor nieuwe bewoners wordt drie keer per jaar georganiseerd. Bewoners kunnen kennismaken met elkaar en de visie van Ludgerus wordt toegelicht. Ook worden de mogelijkheden voor vrijwilligerswerk toegelicht.

Voorbeelden van activiteiten in Ludgerus:

Engelse les	Geheugentraining,
Schietsclub (luchtbuksvereniging)	Biljart
Gymmen	Bewonerscafé
Jeu de boule	Kerkdienst (1 ^e en 3 ^e maandag in de maand)
Koersbal	KBO-middag (voor leden)
Koffie-ochtend	Voorstelling van kinderen
Bingo	Dansavond
Filmavond	Optredens van lokaal orkest
Creatieve middag/handwerken	Nieuwjaarsreceptie
Bridgen	Poëzieavond (waar bewoners zelf poëzie komen presenteren)
Bibliotheek op locatie	Carnaval
Klaverjassen, jokeren	Sinterklaasavond
Line dancing	
Spelletjes spelen	
Muziek op zondag	
Zangkoor Ludgerus	
Bewegen op muziek	

III. Sterke bewonersbetrokkenheid

- Vrijwilligers: van de 300 inwoners doen er meer dan 100 een vorm van vrijwilligerswerk binnen Ludgerus. Er zijn ook ca. 20 niet-bewoners actief binnen Ludgerus.
- Een coördinator Vrijwilligers en Welzijn is sinds enige tijd actief voor 32 uur per week. De coördinator maakt taken 'behapbaar voor vrijwilligers'.
- Bewoners bedenken en organiseren zelf de activiteiten. Een activiteitencommissie zorgt voor coördinatie van het aanbod, samen met de genoemde coördinator.
- Bewoners vervullen ook beheertaken, zoals baliedienst in de ontvangsthuis, onderhoud van de tuin, bardienst, kleine klusjes, koffie schenken, spelletjesmiddag begeleiden.
- Een actieve bewonerscommissie draagt bij aan een directe lijn tussen bewoners en de organisatie binnen Ludgerus.
- De bedankavond wordt jaarlijks door Ludgerus georganiseerd om vrijwilligers in het zonnetje te zetten.

IV. Bemensing en werkwijze

- Er werken 45 medewerkers (28 fte) binnen Ludgerus.
- Positieve gezondheid staat centraal in de werkwijze van alle medewerkers. Het helpt hen 'een ander gesprek' te voeren met bewoners. Volgens medewerkers kunnen ze daarmee zorgvragen vroegtijdig opmerken en voorkomen.
- Zelfstandigheid van bewoners staat centraal in de denken- en werkwijze. De werkwijze is gestoeld op het idee: mensen

helpen om het zelf te doen. Medewerkers dragen consequent uit: "u woont zelfstandig!" Een medewerker die al lange tijd bij Ludgerus werkt ziet dit als een grote verandering door de jaren heen: "Dit is in je hoofd een hele slag. De zorg verandert, de mindset moet veranderen. Eerder was het: knippen met je vingers en het kan. Dat is voorbij."

- Medewerkers werken vaak ook lang bij Ludgerus: er zijn zo vele vaste gezichten bij Ludgerus.
- Een vaste technische beheerder van woningcorporatie Ieder1 is al vele jaren verbonden aan het gebouw. Hij is een vast, bekend gezicht voor de bewoners.
- Alle medewerkers zijn goed aanspreekbaar voor bewoners. Ze zijn herkenbaar door de kleding en naambadges. Ook de administratieve medewerkers en directeur zijn zichtbaar aanwezig en houden de deur van hun kantoor open.
- De werksfeer is prettig, volgens medewerkers. De schaalgrootte is groot genoeg om diversiteit in het werk te hebben. Maar ook klein genoeg om diverser werkpakket te bieden (bijvoorbeeld in vergelijking met een wijkverpleegkundige in een wijk).

V. Zorgaanbod

- Een vast zorgteam biedt wijkverpleging en persoonlijke verzorging op basis van indicatie (Wmo/Wlz/ZVW). Een ander vast team verzorgt de huishoudelijke hulp vanuit een Wlz-indicatie, gericht op bewoners met een grotere ondersteunings- en zorgvraag. Met name de lichtere hulp wordt ook door andere aanbieders geleverd.
- De collectieve alarmering is een tastbaar onderdeel van wat Ludgerus anders maakt dan een reguliere huurwoning. Het systeem is gedeeld met alle bewoners, wordt gefinancierd door de servicekosten en er is een medewerker 24/7 aanwezig voor noodgevallen (daar is een slaapkamer voor ingericht). In noodgevallen is een

medewerker binnen 10 minuten bij de bewoner.

(ter achtergrond: alarmering in een reguliere woning heeft een langere aanrijtijd en bovendien is de medewerker die dan langskomt geen bekende, zo geven respondenten aan).

- Mantelzorgondersteuning wordt aangeboden in samenwerking met het mantelzorgpunt van Carinova.
- Een zorgdossier wordt gezamenlijk bijgehouden via Carentzorgt & OZO verbindzorg. Daarnaast heeft Ludgerus een eigen zorgdossier via Nedap.
- Een cliëntervaringsonderzoek wordt afgenomen onder alle bewoners met zorg.
- Er wordt samengewerkt met een netwerk van zorgverleners in de buurt, waaronder huisartsen, POH's, paramedici en het Voor Elkaar Team (wijkteam).

4 Vijf sleuteleffecten

Stichting Ludgerus wil graag inzicht in de effecten van de werkwijze. Een vraag die eenvoudig lijkt, maar niet zo gemakkelijk is te beantwoorden.

Het bepalen van effecten vraagt om een vergelijking van twee situaties: de situatie mét Ludgerus, en de situatie zonder. Zijn mensen bijvoorbeeld beter of slechter af, in vergelijking met als zij 'gewoon' in de wijk hadden gewoond? Of: vergelijken we Ludgerus met andere woonvormen voor ouderen?

In deze analyse maken we de keuze om op twee manieren naar effecten te kijken:

- Hoe ervaren bewoners het wonen bij Ludgerus, in vergelijking met hun vorige woonsituatie?
- Welke inschatting maken betrokkenen over het alternatief: waar hadden de huidige bewoners anders gewoond, en hoe was dat geweest? hoe had hun situatie er dan uitgezien?

Hierna benoemen we vijf sleuteleffecten en beschrijven we hie die volgens de betrokkenen ontstaan vanuit het Samen actief

leven-concept. In het volgende hoofdstuk presenteren we deze en aanvullende effecten in een samenhang, door ze schematisch weer te geven.

A. Sociaal netwerk en saamhorigheid

Betrokkenen ervaren een sfeer van saamhorigheid en een cultuur van omkijken naar elkaar is (bijv. wanneer een partner wegvalt). En omdat er ook veel te doen is: je hebt genoeg mogelijkheden/kansen elkaar te ontmoeten in de gang of bij activiteiten. Bovendien zijn er veel verschillende activiteiten, waardoor het makkelijker is om een activiteit of club te vinden die aansluit bij de wensen.

Overigens geldt het niet voor alle bewoners: er zijn ook mensen die geen aansluiting (willen/zoeken) bij de gemeenschap. Dit mag ook: mensen wonen zelfstandig en zijn vrij te kiezen waaraan zij deelnemen. Het beeld is dat veel mensen minder eenzaam zijn, omdat zij bij Ludgerus wonen.² Maar: men heeft het 'het recht op eenzaamheid', als zij dat zelf willen.

² Een recent onderzoek van studenten van Hogeschool Saxion keek onlangs specifiek naar de eenzaamheid onder bewoners van Ludgerus.

In een 'gewone' wijk zijn bewoners afhankelijk van het aanbod dat daar voorhanden is, bijvoorbeeld in een buurthuis/buurtkamer. De kans is reëel dat dat een minder intensief programma is, met minder smaken van activiteiten. Ook kan de afstand tot deze locatie een drempel (gaan) vormen.

Voor bewoners van Ludgerus is het mede daardoor vrij gemakkelijk om een sociaal netwerk op te bouwen en te onderhouden. De meeste bewoners zijn 70+ en komen vaak uit de buurt van Deventer, waardoor ervaringen, zorgen en ervaren problemen vaak herkenbaar zijn: men heeft veel met elkaar gemeen. Wanneer je bij Ludgerus komt wonen, kun je aansluiten bij een bestaande gemeenschap, die gewend is aan het komen en gaan van bewoners en openstaat voor nieuwe 'leden'.

In een 'gewone' wijk is dat lastiger: daar kom je elkaar minder makkelijk tegen en zijn netwerken vaak meer gesloten. Bewoners zullen het vooral moeten hebben van hun bestaande netwerk in de buurt; soms is dat sterk, soms zwak. Wel is het in een gewone wijk makkelijker om mensen met een andere leeftijd te treffen.

B. Betere gezondheid

Het sterke sociaal netwerk dat bewoners vinden en opbouwen binnen Ludgerus kan bijdragen aan minder eenzaamheid. Tezamen met het actief blijven en de mogelijkheid om zinvol bezig te zijn, draagt dat volgens betrokkenen bij aan een betere gezondheid. Zorgprofessionals binnen Ludgerus schatten in dat sommige bewoners een slechtere gezondheid zouden hebben, wanneer zij elders zouden wonen. Dit is moeilijk meetbaar en zal niet voor alle inwoners gelden. Sociale relaties en actief blijven zijn immers geen eenvoudig medicijn, maar kunnen wel bijdragen aan een goede basisgezondheid, zowel mentaal als fysiek.

C. Signaleren problemen

Wanneer er bij bewoners problematiek ontstaat (zowel geleidelijk als acuut) wordt dit relatief snel gesignaleerd binnen Ludgerus. Er is een hoge mate van sociale controle (op een positieve manier) onder bewoners. Bovendien onderhouden medewerkers regelmatig contact met bewoners en is er alarmering 24 uur per dag beschikbaar. Zorg- en hulpverleners opereren als een hecht team, waardoor informatie-uitwisseling soepel verloopt. Dit samen maakt het zeer aannemelijk dat hulpvragen eerder worden opgemerkt.

In een 'gewone' wijk is de hulpverlening rond het individu georganiseerd. Informatie-uitwisseling tussen professionals is meer geformaliseerd. Wanneer er meerdere partijen betrokken zijn (bijv. voor huishoudelijke hulp én voor zorg én mantelzorgers), wordt dit in praktijk al snel lastiger.

D. Minder zorg nodig

De betere gezondheid en signalering kunnen eraan bijdragen dat er minder zorg wordt ingezet voor bewoners van Ludgerus, dan wanneer zij in een omgeving hadden gewoond waar minder sociale samenhang, sociale controle en aanwezigheid van zorg is. De hoeveelheid activiteiten en sociale samenhang dragen eraan bij dat inwoners gezonder en mobieler blijven.

Doordat mensen elkaar helpen, in plaats van dat er altijd meteen een zorg hoeft worden ingezet, helpt daarbij ook, is de gedachte.

De lagere behoefte aan zorg en hogere gezondheid dragen eraan bij dat mensen langer zelfstandig kunnen wonen. Het is

voor betrokkenen aannemelijk dat inwoners sneller in een intramurale setting (verpleeghuis) terecht waren gekomen, als zij niet bij Ludgerus hadden gewoond.

E. Goed wonen

Bewoners van Ludgerus hebben laagdrempelig de mogelijkheid om mee te blijven doen aan de gemeenschap (of 'mini-maatschappij') binnen Ludgerus. Het geeft de mogelijkheid tot zingeving in de late levensfase van de bewoners. Doordat men op elkaar let en er zorg aanwezig is, hebben bewoners ook een gevoel van veiligheid: als er wat mis is, wordt dat meestal opgemerkt en hulp is dichtbij. Zelfstandig wonen bij Ludgerus zorgt – in de woorden van een bewoner – voor “waardigheid, welgevoelen en veiligheid”. Dit is ook prettig voor de familie en andere naasten: die zien dat bewoners op een fijne plek wonen, waar zij aansluiting kunnen vinden en zorg dichtbij is, wanneer dat nodig is.

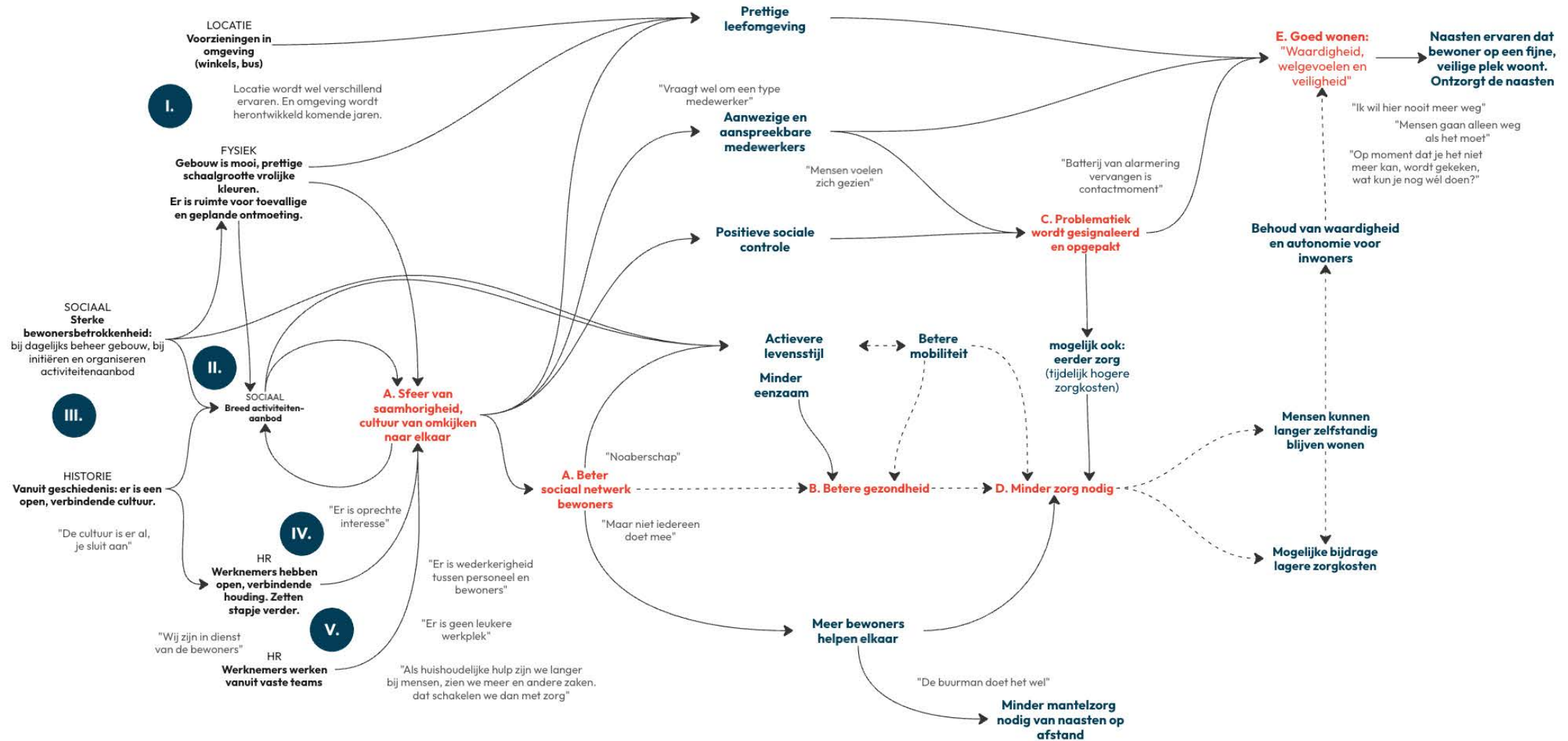
5 Mechanismen

In de voorgaande hoofdstukken werkten we uit wat wonen en leven bij Ludgerus inhoudt, wat kenmerkend is en welke sleuteffecten er ervaren en ingeschat worden. De verhalen van betrokkenen leiden tot een samenhangende mechanismen, waar diverse effecten uit voortkomen. Op de volgende pagina schetsen we de mechanismen door de activiteiten en effecten die tijdens de Effectenarena-sessie naar voren kwamen, met elkaar in verband te brengen.

De kernelementen (H3) en sleuteffecten (H4) zijn hierin duidelijk weergegeven.

Het maakt inzichtelijk dat verschillende elementen in het concept – van gebouw, tot gegroeide cultuur, van stevige bewonersbetrokkenheid, tot HR-beleid – samen zorgen voor de diverse effecten.

Ook wordt goed zichtbaar hoe sommige effecten op meerdere manieren, via meerdere 'effectroutes', ontstaan. Bijvoorbeeld: problematiek wordt gesignaleerd door mede-bewoner ('positieve sociale controle') en door 'aanwezige en aanspreekbare medewerkers'. In algemene zin maakt dat de realisatie van effecten 'robuuster'.

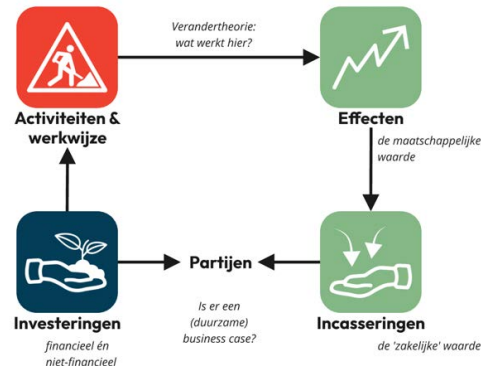
6 Investerings en incasseringen

Het Samen actief leven –concept, zoals hiervoor beschreven, vraagt om investeringen, zowel in tijd als in geld. En, sommige effecten hebben ook een meer zakelijke waarde voor partijen; vanuit de

Effectenarena noemen we dit incasseringen. In het conceptuele schema van de Effectenarena betreft het de twee onderste ingrediënten.

Zowel de investeringen als incasseringen zetten we in dit hoofdstuk op een rij, per partij.

Dat blijft in dit onderzoek bij een benoeming. Om hier aan te rekenen is meer inzicht nodig in de omvang van bepaalde posten. En is het vooral nodig meer zicht te krijgen op het alternatief voor Ludgerus: waar zouden bewoners wonen zonder Ludgerus. In het volgende hoofdstuk werken we dit verder uit.

6.1 Bewoners

Kernelementen van het Ludgerus-concept worden gefinancierd vanuit de servicekosten die bewoners betalen en die iets hoger zijn dan gemiddeld, volgens betrokkenen. Met deze servicekosten kunnen de medewerkers service verlenen (zoals 24/7-alarmering), wordt bijvoorbeeld de verlichting en de glasverzekering betaald, wordt tuinonderhoud gedaan (met veel vrijwillige inzet), kunnen activiteiten(ruimtes) worden gefaciliteerd en blijft het gebouw netjes en uitnodigend (aankleding). Ook de coördinator Vrijwilligers en Welzijn wordt ervan betaald.

Deze investeringen zijn op basis van een solidariteitsprincipe. Meer vitale bewoners en minder sociaal betrokken inwoners betalen ook voor dingen waar ze (nog) geen gebruik van maken (activiteitenruimtes, 24/7-alarmering). Een aanwezige bewoner zei daarover “Je betaalt wel voor iets waar je geen gebruik van maakt.” De vergelijking met een verzekering wordt gemaakt: je hebt het nu misschien niet nodig, maar je kunt er straks wel baat bij hebben.

Naast financiële investeringen zijn er zoals benoemd ruim honderd bewoners die tijd investeren in vrijwilligerswerk. De investering per persoon verschilt sterk: van incidentele inzet bij een activiteit tot dagelijkse/wekelijkse inzet bij structurele activiteiten of beheertaken.

Bewoners wonen in een prettige, actieve woonomgeving, die op een aantal aspecten ontzorgt, zo geeft men aan. Bewoners geven dat ze kunnen steunen op de gemeenschap en minder snel een beroep hoeven te doen mensen in hun eigen kring (mantelzorgers). En omgekeerd: deze mantelzorger hebben de rust dat ze weten dat er een zorgende gemeenschap is. In het bijzonder de 24/7-alarmering draagt daar aan bij. De activiteiten zijn vaak gratis of goedkoop, en zijn daardoor ook toegankelijk voor bewoners met een bescheiden beurs. Dat bij elkaar maakt het de genoemde investering vanuit bewonersperspectief waard.

6.2 Medewerkers en organisaties

Medewerkers zijn in hoge mate betrokken bij de bewoners. Voorbeeld is de medewerker bedrijfsvoering: formeel is haar rol vooral administratief. Maar ze is de hele dag bezig met bewoners. Een luisterend oor zijn, mensen naar de juiste instanties doorverwijzen, dienstbaar zijn, tussen de mensen staan, letterlijk de deur open hebben staan. Dit vraagt dus iets

extra's van medewerkers. Ook heeft de organisatie hierin geïnvesteerd, bijvoorbeeld door scholing aan te bieden rondom Positieve Gezondheid en het ontwikkelen van gezamenlijke personeelskamers.

Binnen Ludgerus werken professionals van verschillende organisaties nauw samen, meer dan in een 'gewone buurt'. Zo zorgen ze dat er meer eenheid is, maar het vraagt wel een investering 'aan de voorkant'. Een ergotherapeut geeft het voorbeeld:

"Normaal draai je gewoon sessies. Binnen Ludgerus overleg je met wijkverpleegkundigen, over speerpunten, slim organiseren, samen doen, borgen. Dat vergt tijd, je moet luisteren, investeren in preventie. Bijvoorbeeld valpreventie: hoe pak je dat samen aan?"

Binnen Ludgerus wordt tot slot gewerkt met het regionale systeem OZO, waarmee met andere zorgverleners wordt gecommuniceerd. Dat vraagt iets extra's. In principe doet iedereen dat in de regio, maar bij Ludgerus wordt het wel trouw en uitgebreid gedaan.

Aan de batenkant valt op dat medewerkers met plezier werken bij Ludgerus. Het werken in een team, op een locatie, vanuit een bewonersgemeenschap, met een eigen cultuur bevalt. Zo

is er weinig verzuim en verloop in het team (in 2024 en 2025 lag het verzuimpercentage onder de 5%). Dat is, gezien de landelijke situatie in de zorg, grote winst.

Omdat bewoners aanzienlijk investeren met vrijwillige inzet voor het dagelijkse reilen en zeilen, zou gezegd kunnen worden dat Ludgerus het dagelijkse beheer goedkoper kan uitvoeren. Die incassering kan ingezet worden voor andere zaken, ter ondersteuning van het concept, inclusief de gemeenschap. Zo ontstaat een mechanisme dat het concept duurzaam mogelijk maakt.

6.3 Woningcorporatie

De woningcorporatie heeft een vaste beheerder aangewezen voor Ludgerus. Deze medewerker is het vaste gezicht vanuit leder1. Hiervoor worden geen extra kosten gemaakt.

Het complex kent een actieve bewonersgroep en er is een duidelijk organisatorisch aanspreekpunt voor de woningcorporatie. Ook verhuizen bewoners alleen waar het niet anders kan: de mutatie is daardoor zo laag als kan bij dit soort complexen. Dat beperkt mutatiekosten en leegstandskosten.

Omdat Ludgerus zelf huurcontracten afsluit met nieuwe bewoners, heeft leder1 daar geen werk aan, in bewonerscontact.

De betrokkenheid van bewoners werkt ook door in het dagelijks onderhoud van het complex. Dat pakken bewoners deels zelf op en ze gaan ook goed om het woongebouw. Dat bespaart mogelijk kosten in onderhoud. Wel zijn er signalen dat de betrokkenheid van bewoners zich ook vertaalt in de hoge eisen die soms worden gesteld aan beheer en onderhoud. En dat vertaalt zich soms weer in inzet die in andere complexen niet of minder snel was gebeurd.

6.4 Zorgkantoor/zorgverzekeraars

In 2024 ontvingen 84 bewoners ZVW-zorg en 24 bewoners WLZ-zorg, die wordt vergoed door het zorgkantoor/zorgverzekeraar. Het betrokken zorgkantoor geeft aan dat ze (daarnaast) niet direct investeren in Ludgerus.

Aan de incasseringskant zien medewerkers vooral dat bewoners *minder* zorg nodig hebben, doordat zij langer gezond en mobiel zijn. Ook zou er vaker beroep op andere inwoners gedaan kunnen worden, door de hechte gemeenschap. Langer zelfstandig wonen bij Ludgerus kan ook

betekenen dat men later (of niet) naar een verpleeghuis gaat: ook dit is niet onderzocht.

De werkwijze van Ludgerus kan problematiek vroeg opmerken, waardoor het niet escaleert. Maar daar kan ook een keerzijde aan zitten. Soms zal ook een probleem opgemerkt worden, waar anders geen zorg op was ingezet. Ook kunnen bewoners – vanuit de beste bedoelingen – elkaar wijzen op de mogelijkheid voor steun/zorg. Het aanbod creëert de vraag. Ook kan het team, door de nauwe verbinding met de gemeenschap van bewoners, in de verleiding komen om iets makkelijker op de vraag van bewoners in te gaan. Het zorgkantoor constateert dat een wat hoger zorggebruik lijkt te spelen in het complex, dan bij een gemiddeld thuiszorgteam. Het beschreven mechanisme zou dan een verklaring daarvoor kunnen zijn. Er is nog geen onderzoek gedaan naar de balans tussen deze mechanismen: het is niet bekend of bewoners relatief meer of minder zorgkosten maken. Voor de beantwoording van die

vraag zit de crux in het woordje ‘relatief’; zie het volgende hoofdstuk.

Verder komt het zorgkantoor regelmatig kennis halen en brengen. Bewustzijn van gezondheidseffecten van vitale, verbonden gemeenschap is aan het groeien, geeft een betrokkene vanuit het zorgkantoor aan.

6.5 Voor Elkaar Team

Eén keer per maand is er 1½ uur inloop van de sociaal werker van het (gemeentelijke) Voor Elkaar Team. Zo is het sociaal werk zichtbaar en is er een aanspreekpunt vanuit organisaties in de wijk. De sociaal werker ziet Ludgerus als een buurt en bemiddelt bijvoorbeeld ook bij ruzies tussen bewoners en geeft advies. Daarmee hoort dit ook tot de reguliere werkzaamheden van het team (met gemeentelijke financiering) en vraagt het geen bijzondere investering.

7 Reflectie

7.1 Duidelijk concept, ook voor elders?

In de loop der jaren heeft zich een duidelijke aanpak afgetekend. In deze rapportage beschrijven we die. Daarmee is ook duidelijker geworden welke elementen kritisch beschouwd moeten worden bij het 'ontwerp' van eventuele nieuwe locaties.

- aan welke eisen moet een gebouw voldoen, om de daaraan verbonden effecten te ondersteunen?
- welke functies moet geborgd zijn?
- hoe kan de zorg en hulp georganiseerd worden?
- en vooral ook: hoe ontstaat er een dragende groep bewoners?

Tegelijkertijd zijn er dan ook nog wel vragen waar niet zomaar een eenduidig antwoord op te vinden is:

- Hoe bouw je aan de passende cultuur? Die is bij Ludgerus in de loop van jaren gegroeid. Hoe doe je dat op een nieuwe locatie? Wat vraagt dat van medewerkers? Hoe kun je een nieuwe bewonersgroep een gemeenschap laten worden? Wat betekent dat voor de toewijzing voor de woningen; hoe

werf je nieuwe bewoners? En: welke verwachtingen schep je?

- Wat betekent een andere omgeving? Welke voorzieningen moeten / kunnen daar betrokken worden?

7.2 Robuuste basis voor maatschappelijk rendement

Door de jaren heen heeft Ludgerus mechanismen ontwikkeld om het concept uit te voeren met behulp reguliere geldstromen. Met name bewoners zelf 'investeren' via de servicekosten, binnen de huurprijs. Andere partijen leveren in die zin geen investering. Er is ook geen afhankelijkheid van (tijdelijke) subsidies, of commerciële inkomsten (bijv. verhuur van ruimten).

Wel is er dus een signaal van het zorgkantoor dat er mogelijk een wat hoger zorggebruik is in het complex, dan bij een gemiddeld thuiszorgteam. Een goede vergelijking is echter lastig omdat ook de 'bewonerspopulatie' op kenmerken kan afwijken. Het zou dan ook een punt van nader onderzoek kunnen zijn naar welke factoren hieraan ten grondslag liggen; zie hierna.

Tegenover deze (zeer) beperkte investeringen, staan veel effecten, zoals beschreven. Er zijn duidelijke signalen over veel woonplezier voor bewoners en veel werkplezier voor medewerkers.

Financiële kengetallen

Vaak is er ook behoefte om dat rendement financieel te waarderen. Daarvoor ontbreekt echter informatie (zie de

volgende paragraaf voor suggesties om dit verder te onderbouwen). In onderstaande tabel is – ter indicatie – opgenomen welke maatschappelijke kosten mogelijk bespaard kunnen worden vanuit het Samen actief leven-concept. Omdat de maatschappelijke investeringen gering zijn (zoals hierboven uitgewerkt), zal het maatschappelijk rendement, ook in financiële zin, al snel positief uitvallen.

Mogelijke incassering	Achtergrond	Incasseerder	Financiële kengetallen (bron: https://maatschappelijkeprijslijst.nl/)
minder dagbesteding	binnen Ludgerus worden veel activiteiten aangeboden (door bewoners zelf)	Gemeente (Wmo)	€ 37 tot € 46 per dagdeel voor lichte tot reguliere dagbesteding € 14 voor vervoer (per etmaal)
minder gebruik Wmo-begeleiding	binnen Ludgerus worden veel activiteiten aangeboden, bewoners wonen met plezier en kunnen veel mensen ontmoeten	Gemeente (Wmo)	€ 38 per dagdeel voor lichte begeleiding in groepsverband € 14 voor vervoer (per etmaal)
minder bezoek aan de huisarts / POH	bewoners wonen met plezier en kunnen veel mensen ontmoeten (minder eenzaamheid, minder huisartsbezoek zonder medische grond (psychosomatiek)	Zorg-verzekeraar	€ 12 voor een consult van 5 – 20 min.
uitstel zwaardere Wlz-zorg	bewoners blijven langer actief en door opvang van zorgbehoefte door een nabij zorgteam	Zorgkantoor	Vanaf € 150 per etmaal = ca. € 4.500 per maand

7.3 Verder onderzoek

Dit (beperkte) onderzoek geeft een goed beeld welke effecten betrokkenen zelf registreren en hoe deze vanuit de Samen actief leven-aanpak tot stand kunnen komen. Daarmee ligt er goede bodem voor eventueel vervolgonderzoek. In ieder geval op twee manieren kan aanvullend onderzoek de bevindingen robuuster maken.

De benoemde effecten kunnen beter onderbouwd worden door te toetsen hoe breed en in welke mate ze gelden. Bij de Effectenarena waren immers slechts enkele vertegenwoordigers van de bewoners en medewerkers aanwezig. Dat kan bijvoorbeeld door:

- vragenlijstonderzoek bij bewoners, waarbij er veel aandacht moet zijn voor de oudere bewoners en hoe hun respons geoptimaliseerd kan worden;
- vragenlijstonderzoek onder medewerkers.

Mogelijk kan aangesloten worden bij bestaand (tevredenheids)onderzoek.

Het concept heeft een aantal bijzondere karakteristieken. De effecten en baten daarvan kunnen helderder worden neergezet wanneer gekeken wordt naar 'alternatieven': waar zouden bewoners wonen, als Ludgerus niet had bestaan? Dit zijn uiteraard een hypothetische situaties, die met enige moeite geconstrueerd kunnen worden, samen met

woningcorporatie, gemeente en zorgkantoor, en mogelijk bewoners (en hun naasten) zelf. Waren bewoners in hun oude woning blijven? Waren ze gaan verhuizen naar een regulier wooncomplex? Of...? Deze achtergrond is nodig voor een scherper beeld van de effecten.

Met name op het punt van zorggebruik zijn er tegenstrijdige mechanismen zichtbaar. En gaven aanwezigen ook verschillende beelden hierbij ('het bespaart' vs. 'we zien een wat hoger zorggebruik'). Het kan het waard zijn daar verdieping in te zoeken: hoe ziet het zorggebruik er uit, wanneer de bewonersgroep van Ludgerus afgezet wordt tegen andere 'alternatieven'. De waarde van dit onderzoek kan liggen in:

- het verzamelen van kennis over de werkzaamheid van het concept, als bijdrage aan de brede zoektocht daar naar, in verschillende landelijke kennis-initiatieven;
- het voeden van het gesprek over (duurzame) financiering tussen Ludgerus en zorgfinanciers (gemeente/zorgkantoor) met geobjectiveerde informatie; ook in de ontwikkelkosten van een eventuele extra locatie.

Dit is geen gemakkelijk onderzoek en uitkomsten zullen altijd een mate van onzekerheid hebben; dat zijn de beperking van praktijkonderzoek. Daarom kan dit soort onderzoek het beste stapsgewijs uitgevoerd worden, samen met de betrokken partners:

- wat zijn reële (lokale) alternatieven?
- wat zijn de belangrijkste karakteristieken / verschillen, waarop vergeleken moet worden; bij bewoners, in de aanpak?³
- welke data kunnen gemeente en zorgkantoor aanleveren over de bewoners én de alternatieven, en de ontwikkeling daarvan in de laatste jaren?
- wat kan dossieronderzoek eventueel leren over het ontstaan van zorggebruik?
- wanneer deze naast elkaar gezet worden: welke verschillen zien we en hoe groot/stevig zijn die? Hoe waarderen we die? En hoe zouden die mogelijk gerelateerd kunnen worden aan de verschillende karakteristieken?

³ Onderzoek ontwikkelde in opdracht van Corpovenista een gespreksmodel om wonen-welzijn-zorgprojecten te bespreken en analyseren. De daarin geformuleerde stuurknoppen kunnen

behulpzaam om verschillende concepten/alternatief goed vergelijkbaar te maken.

Colofon

De effecten van Samen actief leven

Opdrachtgevers

Stichting Ludgerus

Auteurs

Jochum Deuten

Maarten Kwakernaak

Uitgave

Bureau Onderzoek – september 2025

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij Bureau Onderzoek B.V. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan en wordt gewaardeerd, mits daarbij de bron wordt vermeld.

